

О НЕКИМ ПОЗНАТИМ ЛИЧНОСТИМА КОЈЕ СУ У ВЕЗИ СА ПРОШЛОШЋУ СЕЛА БУЉАНА КОД ПАРАЋИНА

Апстракт: село Буљане /код Параћина/, постоји већ више од шест-седам векова. У писаним документима помиње се пре више од пола миленијума. Има већи број познатих личности које су у вези са том прошлошћу села, као што су: војвода Готфрид Буљонски, кнез Лазар, деспот Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ Бранковић, Велимир Поповић, хајдук Видоје, Живко Буљанац, Петар Стамболић, Филип Кљајић и др.

Кључне речи: Буљане, Параћин, село, документи, предање, Готфрид Буљонски, кнез Лазар, деспот Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ Бранковић.

Село Буљане, код Параћина, помиње се у писаним документима, од пре 630 година¹, о чему је исти аутор писао у „Коренима“ бр. 5 за 2007. годину. Постојање села је евидентирано, значи, пре више од шест векова. Самим тим постоји и већи број личности које су у вези са писаним документима из даље и ближе прошлости села, као и личности чија су имена, запамћена у усменом предању и усменим казивањима. Покушаћемо, у даљем излагању да побројимо неке знане и помињане личности из прошлости села и да што сажетије кажемо нешто о њима. Личности ћемо наводити хронолошки, онако како су наступале на историјску сцену села Буљана, било да је реч о историјским личностима, из писаних извора или о личностима из народног усменог предања.

Између безброј знаних и незнаних личности, везаних за прошлост и ненаписану историју села, навешћемо само нека имена о којима ћемо нешто укратко и рећи. То су:

Готфрид Буљони, чије се име доводи у везу са именом села, кнез Лазар, Стефан Лазаревић, Ђурађ Бранковић, хајдук Видоје, Момир ковач, Живко Буљанац, Мијаило Лазић, Васа Миленковић, Тома Милошевић, Ђорђе Антић, Феликс Каниц, Велимир, Веља, Поповић, Милосав Јаблановић, Филип Кљајић, Петар Стамболић и др. Ово су само неке знане личности које су повезане са прошлошћу села, а имена палих бораца у првом и другом светском рату и имена личности из новијег временског периода ми смо навели, јер то је већ ствар записано у хронику села.

По некој, не баш строгој хронологији, наше даље излагање започећемо овим редом:

1. ГОТФРИД БУЉОНСКИ (Godefroi de Bouillon, око 1060-1100 године), војвода Лоренски, био је вођа крсташа у првом крсташком рату. Када су крсташа освојили Јерусалим постао је први владар Јерусалимског краљевства. Владвао је веома кратко, од 1099. до 1100. године, са титулом „заштитник гроба господњег“².

По једном предању село Буљане је добило име по војводи Буљонском, Наиме, војвода Буљонски је у јесен 1096. године стигао до равничке области (источно од Ћуприје), до долине реке Раванице и ту остао да презими. Љегови војници су се брзо зближили са домородачки становништвом. С пролећа, идуће 1097. године када је војвода Буљони кренуо даље, неки од његових војника нису наставили даље пут ка Јерусалиму. Остали су да живе у долини реке Раванице. Староседеоци су их прозвали Буљонима, по њиховом вођи војводи Буљонију, асимилovali их и наставили да живе и заједно са њима. За узврат насеље, које се налазило на десној обали реке Раванице, названо је Буљани, по војницима, Буљонима, војводе Готфрида Буљонског. Становници насеља Буљана, на обали реке Раванице, много касније, преселили су се на други терен преко реке Црнице, 12 километара источно од Параћина. Село и даље, у свом имену, чува успомену на лоренског војводу Буљонског.

¹ Даровна повеља кнеза Лазара манастиру Раваница, из 1376/77. године и Болоњски препис исте, који се чува у Бољони у музеју грофа Марслија.

² Мала енциклопедија Просвета, I књига (стр. 343), Београд, 1968/69. године.

2. КНЕЗ ЛАЗАР (Лазар Хребељановић, 1329-1389.године), је рођен у селу Прилепцу, код Новог Брда на Косову. Син је логотета Прибца, који је службовао на двору цара Душана. И он је био у служби код цара Душана и цара Уроша. Оженио се кћерком кнеза Вратка, Милицом, из лозе Немањића. Од 1371. године носио је титулу кнеза. Погинуо је у бици са Турцима на Косову, 28. јуна 1389. године,³ на Видовдан.

Кнез Лазар је, за живота, саградио манастир Раваницу у долини реке Раванице, 10-12 километара источно од Туприје. Манастир је грађен у периоду од 1375-1387. године⁴, пре него што је започео изградњу манастира кнез Лазар је, према даровној повељи манастиру из 1376/77. године, купио или добио на поклон, Црепове и Југове винограде и поседе, као и села: Доње и горње Сење, Керљевац (Краљевац), Горњи и Доњи Бестребац, Буљани и Доњу Буковицу, док је Горња Буковица остала Црепу⁵.

Кнез Лазар је у вези са селом Буљном по томе што је име села Буљана први пут записано у његовој повељи из 1376.године.

3. ДЕСПОТ СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ (1374. или 1375-1427. године), је син кнеза Лазара и његов наследник. У почетку је владао Србијом уз помоћ мајке Милице. Од 1389 од 1402. године имао је титулу кнеза, а од 1402. године до 1427. године, до несрећног пада с коња и погоније, имао је титулу деспота. Био је вешт владар. Подигао је манастир Манасију. Бавио се књижевним радом.⁶

Деспот Стефан је у повељи, из 1407. године навео села која прилаже манастиру Лаври на Светој Гори. Та села су: Курилово, Вранково, Шалудовац и Буљани.

Село Курилово није лоцирано, али се претпоставља да се налазило у близини реке Црнице на левој или десној обали реке, испод брда са кречњачким каменом од кога се пекао креч, па је из кечана стално избијао дим, стално је „чурило“ (курило) па је и село добило име Курилово. Ни село Вранкови није лоцирано, али

се сматра да је по њему и река добила име Црница (Врана=црна=Црница:Вранково=Црно Село где бораве људи у црним одежама-калуђери). Село Курилово и Вранково нису лоцирана али су сигурно постојала. Села Шалудовац и Буљане постоје и данас у источном делу Параћинске општине.

У повељи деспота Стефана из 1427. године манастиру Лаври види се да деспот ослобађа сва села Петрушке области, па и село Буљане, свих обавеза осим што су мештани „дужни да заједно са крајишним војводом оправљају путеве у крајини и да иду на зидање Београда, а на друга зидања нису дужни ићи“.⁷

4. ЂУРАЋ БРАНКОВИЋ (1375-1456 године), је син Вука Бранковића и унук, по мајци, кнеза Лазара. За свог наследника прогласио га је 1426. године ујак деспот Стефан Лазаревић Од 1427. године Ђурађ има титулу деспота. Од 1429 до 1430. године градио је и саградио град Смедерево. Владао је у веома тешким условима и трагичним околностима за Србију⁸.

У повељи деспота Ђурђа Бранковића из 1452. године види се да он, на захтев манастира Лавре, откупљује сва села из Петрушке области која су разни дародавци Лаври (преко 12 села), а ту су и села која је деспот Стефан Лазаревић приложио још пре четири и по деценије (1407. године): Курилово, Вранково, Шалудовац и Буљане. Преко ове повеље деспота Ђурђа Бранковића и његово име је у вези са писаном прошлешћу села Буљана.

5. Хајдук Видоје (Степанов) је пре око 300 година пребегао из околине Алексинца у шуме иза села Буљана, на обронцима јужнокучајских планина. Видоје Степанов је родоначелник фамилије Видовића, која чини 2/3 становника села Буљана.

Предање⁹ каже да је Видоје био слуга код неког злог Турчина који га је свакодневно малтретирао. Видоје, у афекту, убије Турчина, узме му оружје, коња и одело, крене на север и заустави се у атару села Буљана. Ту је лети хајдуковао по густим шумама, а зими боравио по топлим појатама Буљанских овчара.

Једне позне јесени Видоје дође код јатака Милојка, Суботиног унука, на зимовање. Затекне Милојка забринутог и нерасположеног. Видоје

³ Мала енциклопедија Просвета, I књига (стр. 912), Београд, 1968/69.године

⁴ Гавро Шкривањић, Раваничко властелинство (стр.84), „Раваница 1381-1981“, Београд 1981. године.

⁵ Радослав Прокић, „Средњовековна архитектура Петрушке области“, Крагујевац, 1986. године (стр. 128). Војвода Цреп је син властелина Вукослава коме је Петрушку област дао на управљање цар Душан 1346. године, а Цреп ју је наследио и један део продао или поклонико кнезу Лазару.

⁶ Мала енциклопедија Просвета, II књига (стр. 648), Београд, 1968/69.године

⁷ Радослав Прокић, „Средњовековна архитектура Петрушке области“, Крагујевац, 1986. године (стр. 13).

⁸ Мала енциклопедија Просвета, I књига (стр. 196), Београд, 1968/69.године.

⁹ Ову легенду је, пре 80.година од свог деде забележио у ђачкој свесци Светолик Богић из фамилије станића.

сазна да су Турци из Параћина обавестили Милојка да ће доћи да му одведу кћи Лопу. Лопа је била лепа девојка, Милојкова и Станина кћи јединица, поред још четири брата. Видоје ништа не каже Милојку и изађе из колибе и оде на врх Ваганарских ливада. Пусњем из пушке позове дружину са Дебеле главе, па сви пођу низ реку Црницу до села Бошњана и сакрију се у жбуњу поред пута, у Мијучином потоку. Кад наиђу Турци, хајдучи опале из пушака и убију три Турчина. Остали Турци се разбеже. Видоје се врати код Милојка и каже му да Турци неће више доћи за Лопу.

Милојко да кћер Видоју за жену и пола имања на Масиној ливади, благослови Видоја и Лопу да се умноже и да њихови потомци чувају село и планину од Турака. Милојко убрзо после тога умре, а његова жена Стана, са синовима, остане још дуго да живи. Њихова фамилија се, по Стани, назва Станићима.

Видоје и Лопа су, такође, дуго живели. Од њих су настали Видојевићи. Фамилија Видојевића је највећа у селу. Њихове куће су распоређене само по периферији села. Чине, заједно, венац око села. То је, прича се, Милојков благослов да се Видојевићи множе и да чувају селу од непријатеља.

6. ЖИВКО КОСТИЋ-Буљанац, је рођен 1788. године. Убио је Турчина и супругу, због неверства, негде око 1810. године, и пребегло са два мушка детета у друго село, у другу нахију.

Једног дана врати се Живко из планине са запрежним колима пуних дрва и види у авлији везаног коња. Жена не излази из куће да му отвори капију, ни да му прихвати волове. Он приђе до куће и кроз прозор види своју жену у кревету са Турчином. Турчин спава, а Живкова жена лежи будна крај Турчина. Живко узме секиру и убије Турчина. Жену није хтео да убије, али је у свађи удари јаче држаљом секире и она падне мртва.

Живко није смео да остане у селу Буљну. Узме Турчиновог коња, стави у корпе децу и неке основне ствари и под Окриљем ноћи пређе у село Сење близу манастира Раванице. То је била друга нахија и други пашалук (београдски), тако да Параћински Турци нису могли да му уђу у траг. У селу Буљану остао је Живков брат, Ивко. Од Ивка воде порекло Ивковићи, који и данас живе у Буљану. Живкови потомци у Сењу су Буљанчевићи, по Живку Буљанцу. У Сењу и сада живе Буљанчевићи, око 14 домаћинстава.

7. МИЈАИЛО ЛАЗИЋ-Мика Буљанац је рођен 1833. године у селу Буљану, био је посланик у Скупштини Краљевине Србије, за

време владавине краља Милана Обреновића, негде после 1872. године.

Посланик Мијаило је у Београд, на заседање Скупштине, одлазио на коњу, увек један дан раније, да би стигао на време. Одседао је у парку код скупштинске зграде. Ту је везивао и хранио коња, ложио ватру, кад је било хладно и чекао да заседање почне. Носио је бунду од овчије коже, наопако скројену, тако да је вуна на бунди била споља. У торби, од козје кострети, носио је проју, сланину и лук. Лично се познавао са краљем Миланом. Краљ Милан Обреновић је ценио посланика Мијаила Лазича као доброг дискусанта, тачног и праведног посланика, али га се и прибојавао због његовог праведног, разумног и реалног односа и става по свим питањима.

Једном приликом, док још није стигао Мика посланик, краљ Милан се обратио присутним посланицима и замолио их да почну са радом јер после неће ништа да ураде кад стигне „Брезовачка мечка“ из села Буљана. Радило се о томе да посланици донесу одлуку да се Буљанској општини одузме већи део шуме у области места званог Брезовица.

За надимак „Брезовичка мечка“, који је Мики Буљанцу дао краљ Милан сазнали су и мештани села па су га дуго тако и звали. Потомци Мијаила Лазича и сада живе у селу Буљану.

Једном приликом, у паузи скупштинског заседања Мика посланик је у скупштинској сали јео проју, сланину и лук. На примедбу краља да ће многи страни посматрачи видети шта једе он је одговорио: „Ваше величанство, нека виде. И Ви, Ваше величанство, видите шта ми сељаци једемо. Ја ово исто и код куће једем сваки дан“.¹⁰

8. КАНИЦ ФЕЛИКС ФИЛИП (Kanitz Felix Philip, 1829-1904), је аустријски археолог и путописац.¹¹ Још 1889. године боравио је у Србији¹² и Бугарској и написао већи број књига. Србију је обишао у два маха. На једном од тих путовања посетио је Параћин и околину, клисуру реке Црнице, манастире и цркве у клисуру и остатке средњовековног града Петруса.

¹⁰ Ову причу је забележио Златоје Лазаревић, из Буљана у књизи „О Буљану и Буљанцима“ књига II (стр. 228), Параћин, 2007. године.

¹¹ Мала енциклопедија Просвета, I књига (стр. 775), Београд, 1968/69.

¹² У „Коренима“ бр.5, за 2007. годину, аутор ових редова је, омашком, навео погрешно годину боравка Феликса Каница и селу Буљану. Уместо тачне 1889. године наведена је, непажњом, 1878/80 година. (стр. 9 и 11). Аутор се овом приликом извињава Редакцији и свим читаоцима.

Провео је, том приликом, једно време и у селу Буљану и записао, у својој књизи између осталог: „У поповској кући наишли смо на најтоплији пријем. Следећег јутра на доручак смо позвани код најугледнијег човека у селу. Радисав Јовановић је био у оном истом оделу у коме се фотографисао за Париску изложбу, па је заједно са својим укућанима нашао место и у мојој мапи цртежа“.¹³

9. МОМИР КОВАЧ: У селу Буљану је живео и радио ковач Момир (око 1855.године). Он је поред ковачког заната обавио и друге послове, вадио мештанима оболеле зубе, штројио нерасте и крмаче, који су одређени за то, за пастрме. Момир је родоначелник неколико породица које и данас живе у Буљану и носе презиме Момирвић,

О Момиру ковачу не би се много причало да се, да се равно пре 152.године није у селу десио необичан, несвакидашњи догађај. О томе је писала „политика“ из 1965.године, а ми ћемо навести из тог чланка само два одломка.

Први одломак: „У селу Буљану, подучја овога, борави један антикрисст у одејанију свештеничком, по имену Милун, удов од 35 година, без порода, здрав, бесан и помаман, кога парохјани називаду Сотона через његових саблажњевих дјела која из дана у дан спрем женској чељади чини. Од истога Сотоне не може ни једно женско чељаде мирно да прође, а да га он не напастује. Через тога народ се отпадио од цркве и од вере, па нити се Богу моли, нити одржава веру, јер неће ни да чује за овог одпадника Божијег...“

Ово је одломак из акта бр. 1764, начелника свеза Параћинског, од 11.септембра 1855.године, који он шаље Начелству Округја Ћупријског. Начелник среза Параћинског у даљем тексту Акта, обавештава Начество Округја Ћупријског да су мештани села ухватили попа Милуна у клопку, везали му руке и ноге и позвали Момира ковача. Момир је донео оштар бријач и љуту комову ракију, свињску маст, конац и иглу и, како у Акту пише „који попа уштроји као вепра“. Начелник среза Параћинског пита окружно начелство са попом „кога народ не може ни да гледа“.

Актом бр. 2842, од 15.септембра 1855.године, Начелство Округја Ћупријског одговара овако (други одломак): „По представленију Ваше од 11. септембра ове године, односно на

уштројеног попа и његових чудеса која прави са женском чељади у селу, посао сам известија попечитељству просвештенија и правосудија у Београду, точно по Вашем преставленију и док се по том известију не донесе косателно решеније, нека га поп усели, јербо сад као уштројен, не може да буде опасан за женску чељад“. У потпису начелник Округја Ћупријског Никодије Брзак.

Ето по чему се Момир ковач памти и дан данас. Мештани села Буљана знају ову причу и данас, али је нерадо причају.

10. ВЕЛИМИР ПОПОВИЋ (1886-1950) је рођен у селу Буљану, крајем 19. века, где је завршио и основну школу. Гимназију је завршио у Крагујевцу. У Београд је завршио правни факултет. После одслуженог војног рока постављен је за судског писара у Крагујевцу. Велимир, Веља, Поповић 1912. године одлази у рат, као резервни официр. Учествовао је у свим ратовима до 1917.године, а онда је постављен за секретара министарства спољних послова на Крфу. Крајем 1918. године одлази у Вашингтон за секретара краљевског посланства. Веља Поповић је 1920. године постављен за шефа кабинета председника министарског савета и као начелник министарства спољних послова. На изборима 1923. године изабран је за народног посланика. У кабинету Веље Вукићевића, 1927.године, Веља Буљанац је изабран за министра без портфеља, али после годину дана даје оставку.

Од 1929. године-1941.године, до почетка другог светског рата, био је **бан Дринске бановине** у Сарајеву. За време другог светског рата живео је у Поточцу (код Параћина), али више у збеговима на Јухору, него у селу.

Велимир, Веља, Поповић је други светски рат провео у Поточцу зато што су му ту живели родитељи, по одласку из Буљана. Велимиров отац, Милан Поповић, родом из Обрежа (код Варварина), био је дуго свештеник у селу Буљану. Он је заслужан што је школа у Буљану почела да ради 1892. године. На тај начин је било могуће да и Миланов син, Велимир, заврши основну школу у Буљану.

Велимир Поповић, из села Буљана, 1950. године затворен је у Београду, под оптужбом да је одржавао везу са краљем у Лондону и да ће довести краља на власт кад падне Титова власт.(!)

Рођени Буљанац, адвокат Велимир (Веља) Поповић, министар унутрашњих дела, министар без портфеља и бан Дринске бановине, ученик прве генерације ученика основне школе у

¹³ Феликс Каниц, „Србија, земља и становништво“, књига II (стр. 389), Београд, 1986. године. Не зна се година изложбе у Паризу са фотографијом Радисава Јовановића из Буљана.

Буљану, 1892. године, умро је 1950. године у затвору у Београду под сумњивим околностима¹⁴

Поред десет личности, о којима је до сад писано, било би могуће бар још два пута по десет навести и о њима нешто рећи. Могли бисмо да пишемо о Васи Миленковићу, коме је братанац узео посланичко одело и отишао у њему на сабор, а жандари га са сабора вратили везаног, о Томи Милошевићу, који је као војник палио фењере у Ниш око касарне, и стајао мирно пред краљем Петром при доласку краља у Нишку

касарну, о Ристи Радуновићу, који је дуго водио благајну општине Буљанске, али на рабош, на лесковим штаповима, о Ђорђу Антићу, кога су код оваца у планини нашла два немачка официра (1941. године), и изљубили се са њим, јер им је он био отац, а провео је у заробљеништву, у Немачкој, од 1914 до 1918. године, о одметнику Милосаву Јаблановићу који је дао новац сиромасу да купи волове од богаташа, да би поорао њиву, а после да врати волове богаташу а Милосав да упадне ноћу у кућу богаташа и да, на препад, поврати свој новац, о Раднеку Буљанцу који је 1937/38. године наручио из Аустрије комплетну хидроцентралу да је постави на Црници и кад је возом стигла хидроцентрала у Давидовац, са огромним рачуном председник општине села Буљана одговорио је индустријалцу у Аустрији да је Раденко умро, иако је био жив, о Михајлу Прокићи, који је у Параћину (1942. године) наредио среском начелнику, усред белог дана да пусти све затворенике из среског затвора, јер је на себи имао војнички шињел, јер је био висок и имао уредну, официрску, браду и јер је личио на генерала, о Филипу Кљајићу и Петру Стамболићу који су 28. августа 1941. године одржали говор окупљеним сељацима, а онда запалили архиву општине Буљанске и отишли из села.

¹⁴ О Велимиру Поповићу писао је Златоје Лазаревић из Буљана у књизи „О Буљану и Буљанцима“, књига II, Параћин, 2007. године, (стр. 208-211).

Radivoje Ristić

Paraćin

Summary

**ABOUT SOME SIGNIFICANT PERSONS RELATED TO HISTORY OF THE
VILLAGE OF BULJANE (NEAR PARAĆIN)**

The village of Buljane is among some of the most important historical locations in the Region of Middle Pomoravlje, but, in spite of that, not researched enough by scientific (in all forms) way. By the historical documents, the village of Buljane existing more than six centuries.

The paper is dedicated to some of significant historical persons (since the Middle Ages, till the 20th century), Serbs and foreigners, directly related to the history of the mentioned village.